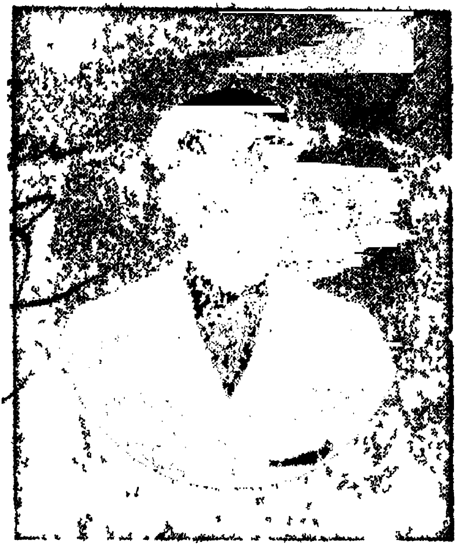
— બાળપોથીનો —

ડિક્ટેશન શિક્ષક.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ
" મુખગણિત શિક્ષક " વગેરેના કર્તા.
શાહપોર—સુરત.

કિંમત દોઢ આનો

"ડિકટેશન શિક્ષક" માટે

અભિપ્રાય.

રા. સા. ગણુપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી.
રાજકોટ મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના માજિ
પ્રિન્સિપાલ સાહેબ.

તા. ૨૮-૬-૧૯૧૭ના પત્રમાં લખે છે કે:—

"સલામ–તમારા તરફથી અવલોકનાર્થે "ડિકટેશન શિક્ષક" ભાગ ૧. ૨. નામનાં બે નાનાં પણ ઉપયોગી પુસ્તકો મળ્યાં. તે જોતાં જણાય છે કે તમારો આ શ્રમ બાળકો, શિક્ષકો અને કેટલેક દરજ્જે લેખકોને પણ અત્યંત ઉપયોગી થઇ પડશે. આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાથી બાળકોને ઘણી ઓછી મહેનતે જોડણીનું સારૂં અને ચોકસ જ્ઞાન થશે. તમોએ વાચનમાળામાંથી ઘણા-ખરા મુશ્કેલીવાળા શબ્દો તારવ્યા છે, અને તેને વિવિધ રીતે ગોઠવી શિખનાર શિખવનાર ઉભયને સરળતા કરી આપી છે.

વળી સારા કાગળ, મોટા ટાઇપ અને શબ્દોના છુટાપણાને લીધે એ પુસ્તકો આંખને આકર્ષક થાય તેવાં છે.

એકંદરે મારા ધારવા પ્રમાણે તમારાં પુસ્તકો શ્રુતલેખનના શિક્ષણમાં મદદગાર થઇ પડશે, તેથી કેળવણીની દ્રષ્ટિએ જોતાં તેને ટેકસ્ટ બુકસ તરીકે સ્વીકારી શકાય તેવાં છે. એજ."

૨] બીજા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

સૂચના–અંકોના ભાગ બાળવર્ગના મુખગણિત શિક્ષકમાં જુઓ.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦

મૂળાક્ષર લખતાં શીખવવાનો ક્રમ.

ન,	**મ,**	**ત,**	**લ;**	
(નગારૂં)	(મરચું)	(તરવાર)	(લખોટો)	
ગ,	**ણ,**	**જ,**	**ઝ,**	**અ;**
(ગધેડું)	(ફેણ)	(જમરૂખ)	(ઝભલું)	
ર,	**સ,**	**શ,**	**ચ,**	**જ્ઞ;**
(રથ)	(સગડી)	(શકોરૂં)	(ચકલી)	
વ,	**ળ,**	**પ,**	**ષ;**	
(વહાણ)	(નળ)	(પતંગ)	(ધનુષ)	
દ,	**ઇ,**	**ઈ;**		
(દડો)	(ઇયળ)	(ઈસ)		
છ,	**ઘ,**	**ધ;**	**ઉ,**	**ઊ;**
(છત્રી)	(ઘડો)	(ધજા)	(ઉતરડ)	(ઊન)

ટ, ઢ, ય, થ, ક્ષ;
(ટટ્ટુ) (ઢબુ) (યતિ) (થડ)

ડ, ઠ, હ, ફ, ફ, ડ;
(ડગલો) (ઠળીઓ) (હળ) (ફુલગી) (ફેણુસ)

બ, ભ, ખ, અ.
(બકરી) (ભમરડો) (ખડીઓ) (અજગર)

---

*ગુજરાતી મૂળાક્ષરો.

સ્વર.

અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ
(અજગર) (આગગાડી) (ઇયળ) (ઈસ) (ઉતરડ) (ઊન)

ઋ એ ઐ ઓ ઔ
(ઋષિ) (એલચી) (ઐરાવત) (ઓશિકું) (ઔષધ)

અં અઃ
(અંજીર)

---

* જે નામો આપવામાં આવ્યાં છે તે પ્રત્યક્ષ બતાવવાં, અથવા બાળપોથીમાંથી ચિત્રો બતાવવાં.

વ્યંજન.

ક ખ ગ ઘ ઙ;

(કુલગી) (ખડીઓ) (ગધેડું) (ઘડો)

ચ છ જ ઝ ઞ;

(ચકલી) (છત્રી) (જમરૂખ) (ઝભલું)

ટ ઠ ડ ઢ ણ;

(ટટ્ટુ) (ઠળીઓ) (ડગલો) (ઢબુ) (ફેણ)

ત થ દ ધ ન;

(તરવાર) (થડો) (દડો) (ધજા) (નગારૂં)

પ ફ બ ભ મ;

(પતંગ) (ફણસ) (બ[illegible]) (ભમરડો) (મરચું)

ય ર લ વ શ

(યતિ) (રથ) (લખોટો) (વહાણ) (શકોરૂં)

ષ સ હ ળ ક્ષ જ્ઞ.

(ધનુષ) (સગડી) (હળ) (નળ)

ક્ અને ષ મળીને ક્ષ થાય છે. તેમજ જ્ ને ઞ મળીને જ્ઞ થાય છે. ખરૂં જોતાં એ બે જોડાક્ષર છે.

ઢગ.	થઇ.	હસ.	કલમ.	ભણ.
ચઢ.	—	હસન.	પકડ.	નખ.
ગઢ.	વર્ગ ૯.	હળ.	—	લખ.
સઢ.	વડ.	હરણ.	વર્ગ ૧૦	ખલ.
ઇયળ.	ધડ.	કર.	બળદ.	અડદ.
રથ.	થડ.	કરડ.	ભર.	અદબ.
	મડ.	ફળ.	ભરડ.	

મળતા શબ્દો.

નમ.	શણ.	ઢગ.	ભસ.	તર.
જમ.	ચાણ.	ઠગ.	મસ.	ભર.
રમ.	વણ.	જગ.	ઊસ.	મર.
ધમ.	ભણ.	—	ખસ.	વર.
દમ.	કણ.	ગજ.	દસ.	—
—	ખણ.	તજ.	—	વળ.
તલ	જણ.	રજ	તર.	નળ.
મલ.	મણ.	—	પર.	ગળ.
ખલ.	—	રસ.	ધર.	દળ.
—	મગ.	ઇસ.	કર.	ફળ.
ગણ.	પગ.	ધસ.	દર.	બળ.
		હસ.		

કળ.
જળ.
પળ.
સળ.
વળ.
હળ.

—

દઇ.
લઇ.
ગઇ.
થઇ.
જઇ.

—

ધન.
ઊન.
મન.
વન.

—

ચઢ.

ગઢ.
સઢ.
મઢ.

—

ઝટ.
ઘટ.
નટ.
પટ.

—

વડ.
ધડ.
થડ.
છડ.
જડ.
તડ.
ધડ.
નડ.
પડ.

—

મઠ.
હઠ.

મલમ.
કલમ.
ચલમ.

—

મગન.
છગન.
લગન.
ગગન.

—

ચમન.
ગમન.
નમન.

—

જમણુ.
ધમણુ,
ખમણુ.
રમણુ.

—

ચમર.
ઉમર.

—

પરણુ.
હરણુ.
મરણુ.
કરણુ.
ઝરણુ.
ભરણુ.
શરણુ.

—

કરડ.
ભરડ.
બરડ.
ઘરડ.
ચરડ.
છરડ.
તરડ.
મરડ

—

રતન.
જતન.

વતન.

—

પવન.
ગવન.

—

હુસન.
કસન.

—

સરસ.
તરસ.
નરસ.
વરસ.

—

ફણસ.
જણસ.

—

તરત.
સરત.

—

સ્વરની નિશાની.

	'અ,ની	'આ,ની	'ઇ,ની	'ઈ,ની
નિશાની		ા	િ	ી
	નથી.	કાનો.	હ્રસ્વ અજ્જુ.	દીર્ઘ અજ્જુ.

'ઉ,ની	'ઊ,ની	'ઋ,ની	'એ,ની
ુ	ૂ	ૃ	ે
હ્રસ્વવરડુ	દીર્ઘવરડુ		એક માત્રા

'ઐ,ની	'ઓ,ની	'ઔ,ની	'અં,ની	'અઃ,ની
ૈ	ો	ૌ		

બે માત્રા. કાનો માત્રા. કાનો બે માત્રા. અનુસ્વાર વિસર્ગ,

બારાખડી (પદ)

ક કા કિ કી કુ કૂ કે કૈ કો કૌ કં કઃ

ખ ખા ખિ ખી ખુ ખૂ ખે ખૈ ખો ખૌ ખં ખઃ

ગ ગા ગિ ગી ગુ ગૂ ગે ગૈ ગો ગૌ ગં ગઃ

ઘ ઘા ઘિ ઘી ઘુ ઘૂ ઘે ઘૈ ઘો ઘૌ ઘં ઘઃ

ચ ચા ચિ ચી ચુ ચૂ ચે ચૈ ચો ચૌ ચં ચઃ

છ છા છિ છી છુ છૂ છે છૈ છો છૌ છં છઃ

જ જા જિ જી જુ જૂ જે જૈ જો જૌ જં જઃ

ઝ ઝા ઝિ ઝી ઝુ ઝૂ ઝે ઝૈ ઝો ઝૌ ઝં ઝઃ

ટ ટા ટિ ટી ટુ ટૂ ટે ટૈ ટો ટૌ ટં ટઃ

ઠ ઠા ઠિ ઠી ઠુ ઠૂ ઠે ઠૈ ઠો ઠૌ ઠં ઠઃ

ડ ડા ડિ ડી ડુ ડૂ ડે ડૈ ડો ડૌ ડં ડઃ

ઢ ઢા ઢિ ઢી ઢુ ઢૂ ઢે ઢૈ ઢો ઢૌ ઢં ઢઃ

ણ ણા ણિ ણી ણુ ણૂ ણે ણૈ ણો ણૌ ણં ણઃ

ત તા તિ તી તુ તૂ તે તૈ તો તૌ તં તઃ

થ થા થિ થી થુ થૂ થે થૈ થો થૌ થં થઃ

દ દા દિ દી દુ દૂ દે દૈ દો દૌ દં દઃ

ધ ધા ધિ ધી ધુ ધૂ ધે ધૈ ધો ધૌ ધં ધઃ

ન ના નિ ની નુ નૂ ને નૈ નો નૌ નં નઃ

પ પા પિ પી પુ પૂ પે પૈ પો પૌ પં પઃ

ફ	ફા	ફિ	ફી	ફુ	ફૂ	ફે	ફૈ	ફો	ફૌ	ફં	ફઃ
બ	બા	બિ	બી	બુ	બૂ	બે	બૈ	બો	બૌ	બં	બઃ
ભ	ભા	ભિ	ભી	ભુ	ભૂ	ભે	ભૈ	ભો	ભૌ	ભં	ભઃ
મ	મા	મિ	મી	મુ	મૂ	મે	મૈ	મો	મૌ	મં	મઃ
ય	યા	યિ	યી	યુ	યૂ	યે	યૈ	યો	યૌ	યં	યઃ
ર	રા	રિ	રી	રુ	રૂ	રે	રૈ	રો	રૌ	રં	રઃ
લ	લા	લિ	લી	લુ	લૂ	લે	લૈ	લો	લૌ	લં	લઃ
વ	વા	વિ	વી	વુ	વૂ	વે	વૈ	વો	વૌ	વં	વઃ
શ	શા	શિ	શી	શુ	શૂ	શે	શૈ	શો	શૌ	શં	શઃ
સ	સા	સિ	સી	સુ	સૂ	સે	સૈ	સો	સૌ	સં	સઃ
ષ	ષા	ષિ	ષી	ષુ	ષૂ	ષે	ષૈ	ષો	ષૌ	ષં	ષઃ
હ	હા	હિ	હી	હુ	હૂ	હે	હૈ	હો	હૌ	હં	હઃ
ળ	ળા	ળિ	ળી	ળુ	ળૂ	ળે	ળૈ	ળો	ળૌ	ળં	ળઃ
ક્ષ	ક્ષા	ક્ષિ	ક્ષી	ક્ષુ	ક્ષૂ	ક્ષે	ક્ષૈ	ક્ષો	ક્ષૌ	ક્ષં	ક્ષઃ
જ્ઞ	જ્ઞા	જ્ઞિ	જ્ઞી	જ્ઞુ	જ્ઞૂ	જ્ઞે	જ્ઞૈ	જ્ઞો	જ્ઞૌ	જ્ઞં	જ્ઞઃ

બીજા ધોરણ માટે અંકગણિતનાં મનોયત્ન.

કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ શાહપોર—સુરત.

પાઠવાર શબ્દો.

પાઠ ૧.	પાઠ ૨.	પાઠ ૩.	ભાવે.	નહિ.
આ.	ગા.	એ.	વાહ.	ગમે.
બા.	જા.	બે.	—	તારી.
ખા.	હા.	બેન.	પાઠ. ૪	લાગો.
ના.	ગાય.	એક.	ઈ.	નથી.
ભા.	જાય.	આવે.	બિ.	પી.
ચા.	ઘાસ.	પેલા.	ઇ.	પછી.
પા.	લાવ.	આપે.	બી.	કેમ.
મા.	મામા.	મને.	બિલાડી.	માળી.
આવ.	બાપા	એને.	બીએ.	આમ.
ચાર.	તારા.	પગે.	ડીલે.	—
ખાય.	બાઉ.	સાથે.	ઘી.	પાઠ ૫.
ચાકર.	મારા	વાળ.	તીણા.	ઉ.
ભાઇ.	આપ.	દેશે.	મારી.	બુ.
—	—	તને.	નાની.	ઊ.

બૂ.	જેને.	ઉછળે.	જી.	રંગનું.
બહુ.	—	જુએ.	ઉડાડે.	પતંગ.
પુરી.	પાઠ. ૬	----	ધજા.	તું.
ગુલાબ.	ઐ.	પાઠ ૭.	વાદળી.	ચમચક.
બુલાખી	બૈ.	ઓ.	કેવો.	----
બૂમ.	દવા.	બો.	કહીશ.	પાઠ ૯.
દૂધ.	પૈસા.	ઔ.	કાલે.	ભરાય.
ફૂલ.	તૈયાર.	બૌ.	ગીત.	ભલો.
ભૂ.	તાવ.	દડો.	—	વળગી.
ભૂખ.	બંટી.	પેલો.	પાઠ ૮.	ધાવવા.
ઘેર.	વૈતંરા.	પીળો.	અં.	પાણી.
મારે.	વાટે	દોરો.	બં.	પેલું.
આપશે.	પડે.	છોકરો.	ઈંટ	વાછરડી.
કરે.	પકડે.	જમણો.	નંગ	પેટ.
પાસે.	નીચે.	ઊનનો.	બંગડી.	દોહીશ.
સામે.	ફરે.	ડાબો.	શાંતી.	બોલાવું.
બેઠા.	લટકે.	આવડે.	શું.	રોટલો.
લાવે.	કૂદે.	તમને.	હું.	તાંબડી.
તેને.	હવે.	રાતો.	ફૂમતું.	----

પાઠ ૧૦.
ઉંદર.
જોઇતી.
બહાર.
સાંભળવી
વહાલા.
અહીં.

—

પાઠ ૧૧
મરચાં.
રંગેલું.
ચાંચ.
લીટા.
પાંજરૂં.
કાંઠલો.
રોટલી.
પાંખ.

—

પાઠ ૧૨.
પહેલાં.
ચોપડી.
માથું.
સાંધી.
ચાંપવાને.
ફાટેલી.
મહેતાજી.
મોડું.

—

પાઠ ૧૩.
ઘરાક.
દુકાન.
ટીકડી.
રેવડી.
છેતરતો.
બરફી.
પતાસાં.
દુકાનદાર.

—

પાઠ ૧૪.
ઓછું.
હવાડો.
ઢોર.
વેઢા.
પુછડું.
આંગળી.
મીઠું
શીંગડાં.

—

પાઠ ૧૫.
કાગડાને.
અવળા.
ભેંસ.
પાછલા.
ચંપો.
ચંપેલી.
ગીત ૧.
ઊઠોને.
ધજાઓને
હોંસે.
હળીમળી
સૌ.
આનંદ.
આપણે.
મુળ.
મેળવણોથી.
ગોળ.
કુંડાળું.
સાથમાં.
જુદા.
સુંદર.
શોભે.
ગીત ૨.
ચાંદો.
ચાંદલીઓ.
વીણી
ગજવામાં.
ઘાલો.
અર્ધાં.
ઘરે.
મુગટ.
કદી.
ઠાલો.
આંજો
ઊંડતો.
ઝાલો
ગીત ૩.
ગણ્યા.
ગણાય.
નહિ.
વીણ્યા.
વિણાય.
છાબડીમાં.
આભલામાં.
નાહ્ય.
આકાશે.
પલકે.

ઝીણું.	તુજ.	વાછરડાં	સંગ.	ઊંડું.
મલકે.	ગુણ.	હેત.	દૂધ.	રીઝું.
અંધારી.	હેતુ.	ફાટ.	સાકર.	રીઝવું.
રાતે.	સદા.	શોભે.	હોંસે.	ટહુકડા.
આંખો.	દીલ.	ઘાટ.	દહીં.	વેણ.
નાનકડી.	સાફ.	પુછડા	માખણ.	મીઠું.
ઉઘાડે.	ભૂલ.	શરીર.	બહુ.	ટહુકજે.
પાંખો.	પ્રભુ.	સંભાળ.	ઉપયોગી.	જિંદગી.
—	માફ.	શીંગ.	—	જીવતાં.
કવિતા ૧.	કવિતા ૨.	રૂંવાટી.	કવિતા ૩.	ઘણું.
ઇશ્વર.	ધોળી.	લીસું.	પોપટ.	રૂડું.
પ્રાર્થના.	આંચળ.	ગેલ.	શિખામણ	શીખજે.

કઠિન મળતા શબ્દો.

બાઉ	ફૂલ.	મૂળ.	તૈયાર.	દહાડો.
બહુ	ભૂલ.	ઊડતો.	બૈરી.	ઉડાડે.
—	ભૂખ.	ઊંડું.	વૈતરા.	ઉઘાડે.
બૂમ.	કૂદે.	—	—	ઉઘાડી.
દૂધ.	ઊન.	પૈસા.	દડો.	—

દુકાન.	જિંદગી.	ટહુકજે.	પેટ.	રોટલો.
દુકાનદાર.	—	અહીં	ફાટ.	રોટલી,
—	શીંગ.	દહીં.	ઘાટ.	ફાટેલી.
બિલાડી.	શીંગડાં.	—	મુગટ.	—
વિણાય.	—	વાટે.	પોપટ.	બંગડી.
શિખામણ	ટહુકડા.	ઈંટ.	—	તાંબડી.

અઘરા શબ્દો.

ટીકડી.	શાંતી.	સાંધી.	ચંપેલી.	પલકે.
રેવડી	ફુમતું.	મોડું.	હોંસે.	અંધારી.
ડીલે.	પતંગ.	ઘરાક.	આનંદ,	ગુણ.
તીણા.	દોહીશ.	છેતરતો.	મેળવણી.	દીલ.
નહિ.	ઉંદર.	પતાસાં.	કુંડાળું.	વાછરડાં.
નથી.	સાંભળવી	ઢોર.	સાથમાં.	શરીર.
લટકે.	ટાંગેલું.	વેઢા.	ચાંદલીઓ	સંભાળ.
ઉછળે.	પાંજરૂં.	પુછડું-	ગજવામાં	રૂવાંટી.
જમણો.	શીંગડાં.	મીઠું.	છાબડીમાં.	લીસું.
ધજા.	કાંઠલો.	ભેંસ.	આભલા.	ધોળું.
વાદળી.	માથું.	ચંપો.	ઝીણું.	સાકર.

માખણ.	રીઝું.	રૂડું.	બળદ.	ઉજમ.
ઉપયોગી.	રમીશું.	શીખજે.	અડદ.	ઇચળ.

બાળપોથીમાંના વર્ગમાંના શબ્દો.

નગારૂં.	રથ.	દડો.	ધજા.	ફણસ.
મરચું.	સગડી.	ઇયળ.	ટટ્ટુ.	મણકા.
તરવાર.	શકોરૂં.	ઇસ.	ઢબુ.	બકરી.
લખોટો.	ચકલી.	આંગળાં.	ગાય.	ભમરડો.
સુરજ.	બીલીપત્ર.	છત્રી.	થડ.	ખડીઓ.
ગધેડું.	વહાણ.	ઘડો.	કરોળીઓ	અજગર.
ફેણ.	નળ.	ધજા.	ડગલો.	પંજા.
જમરૂખ.	પતંગ.	માખી.	ઠળીઓ.	—
ઝભલું.	ધનુષ.	ઉતરડ.	હળ.	
આંખો.	ચોરસ.	ઊન.	કલગી.	

બીજા ધોરણ માટે અદ્યાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં

વ્યાખ્યાઓ તથા નિયમો સહિત

અંકગણિતનાં મનોયત્ન.

ભાગ ૧. કિંમત ચાર આના.

☞ ડિકટેશન શિક્ષક ભા. ૧ થી ૫.

બાળપોથીથી પાંચમી સુધીનો હરેક ચોપડીનો તૈયાર છે.

☞ મુખગણિત શિક્ષક ભા. ૧ થી ૬.

કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ

તા. ૨૭-૫-૧૯। શાહપોર—સુરત.

રચનાર છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—'શંકર' પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ ચકલાનો પુલ સુરત.